

LAGUTSKOTTETS BETÄNKANDE nr 29/1986-87 med anledning av landskapsstyrelsens framställning till landstinget med förslag till

- 1) landskapslag om skydd av byggnadsminnen och
- 2) landskapslag angående ändring av byggnadslagen för landskapet Åland.

Landstinget har den 12 november 1986 inbegärt lagutskottets yttrande över framställningen. Utskottet, som i ärendet hört lagberedningssekreteraren Michael Patrickson, överinspektören Göran Frantzén, byggmästaren Yngve Österlund och ordföranden i byggnadsnämnden i Mariehamn, vicehäradshövding Patrick Donner samt dessutom inbegärt utlåtande i ärendet från kulturutskottet, får härmed vördsamt anföra följande.

Framställningen innehåller förslag till en ny landskapslag om skydd av byggnadsminnen. Förslaget avser att ersätta nu gällande lag av den 25 juli 1973 om tillämpning i landskapet Åland av lagen om skydd av kulturhistoriskt märkliga byggnader (40/83). Sistnämnda landskapslag innebär att 1964 års rikslag i ämnet alltså tillämpas som blankettlag i landskapet. I riket har dock denna lag ersatts med en ny byggnadsskyddslag (FFS 60/85) som trädde i kraft den 1 juli 1985. Vidare föreslås i framställningen ändringar och kompletteringar av byggnadslagen för landskapet Åland (61/79).

Enligt de principer som uppdras i framställningen regleras byggnadsskyddet inom stads- eller byggnadsplanerat område primärt genom bestämmelser i stads- eller byggnadsplan. Bestämmelserna i den föreslagna lagen om skydd av byggnadsminnen skulle sålunda tillämpas endast om planebestämmelser saknas eller om ett fortsatt bevarande av byggnaden inte i tillräcklig grad kan säkerställas genom bestämmelserna i byggnadslagen.

När landstinget våren 1983 godkände den nugällande blankettlagen om skydd för kulturhistoriskt märkliga byggnader konstaterades att 1964 års rikslag var föråldrad och att den inte i alla avseenden tillfredsställde önskemålen om möjligheterna att skydda en kulturhistoriskt värdefull bebyggelse. Landstinget förväntade sig därför att en ny framställning skulle överlämnas efter det att rikslagstiftningen

moderniserats och vissa centrala frågor rörande ersättningsbestämmelserna lösts där. På basen av en hemställningsmotion i ärendet beslöt landstinget dessutom den 5 maj 1986 hemställa om åtgärder i syfte att åstadkomma en tidsenlig och effektiv lagstiftning om byggnadsskydd i landskapet (hemst.mot. nr 10 och Lu bet.nr 22/1985-86).

Skyddet av kulturhistoriskt eller arkitektoniskt värdefulla byggnader, byggnadsgrupper eller bebyggda områden har numera kommit att betraktas som ett betydande ansvarsområde inom kulturpolitiken. Förutom att det äldre byggnadsbeståndet representerar estetiska och kulturhistoriska värden kan bevarande av en äldre bebyggelse ofta vara samhällsekonomiskt fördelaktigt. I landskapet har under senare år kunnat noteras ett allt större intresse för det existerande byggnadsbeståndet och hithörande kulturvärden. Detta har även kommit till uttryck i den av landstinget antagna målsättningen för samhällsutvecklingen i landskapet Åland där det bl.a. sägs att "landskapets natur- och kulturmiljö bör bevaras och utvecklas ...".

Mot ovanstående bakgrund anser utskottet en förnyad och moderniserad lagstiftning om skydd av byggnadsminnen motiverad. Utskottet önskar dock framhålla att ett utökat byggnadsskydd samtidigt förutsätter att tillräckliga medel anvisas dels för att genom bidrag och stöd befrämja de målsättningar byggnadsskyddslagstiftningen innehåller och dels för de ersättningar som i vissa situationer skall erläggas som följd av inskränkningar i ägarnas möjligheter att fritt disponera byggnader vilka genom beslut eller planebestämmelser förklarats skyddade.

I sitt av lagutskottet begärda utlåtande framför kulturutskottet viss kritik mot innehållet i den föreliggande framställningen. Kulturutskottet föreslår därför att framställningen borde omarbetas och att landstinget i avvaktan härpå skulle anta den nya rikslagen som blankettlag. Lagutskottet har övervägt möjligheten men konstaterat att en blankettlag skulle förutsätta att rikslagen ändå i flera avseenden borde särskilt anpassas till de åländska förhållandena. Utskottet har därför lagt framställningen till grund för behandlingen men i vissa avseenden omarbetat eller preciserat densamma. Ändringsförslagen avser bl.a. hur åtgärdsförbud utfärdas, ersättningsbestämmelserna och tillsynen över lagstiftningens efterlevnad. Utskottet har vidare strävat till att man i planebestämmelserna i högre grad än vad som framkommer i framställningen skulle anlägga en helhetssyn på den bebyggda miljön inom planerade områden.

Detaljmotivering

Landskapslagen om skydd av byggnadsminnen

Rubriken. Utskottet föreslår att lagens rubrik skulle lyda "landskapslag om skydd av kulturhistoriskt värdefull bebyggelse". Det i framställningens rubrik använda begreppet "byggnadsminne" definieras inte i lagtexten, där det för övrigt förekommer endast på en plats (8 §). Utskottet anser vidare att den föreslagna rubriken närmare återspeglar lagförslagets syften.

1 §. Utskottet har önskat understryka att målsättningen med en lagstiftning om skydd av byggnadsminnen är att bevara det åländska kulturarvet och har därför infört en uttrycklig målformulering i 1 mom. En motsvarande målsättning ingår även i landskapslagen om skydd för kulturhistoriskt värdefulla föremål (58/86).

Utskottet har fäst uppmärksamhet vid att byggnad enligt förslaget kan förklaras skyddad om den har ett väsentligt kulturhistoriskt värde. Med byggnad förstås här, som även lagtexten närmare anger, såväl enskilt skyddsobjekt som område kring byggnad. Enligt gällande lag skall byggnad för att förklaras skyddad vara "kulturhistoriskt särskilt märklig". Utskottet har uppfattat formuleringen och motiveringarna i framställningen så att man vid prövningen av ett skyddsärende också bör fästa avseende vid byggnadens betydelse med tanke på byggnadshistoria, -konst eller -teknik. Likaså kan skyddsobjektets tidigare användning eller särskilda miljövärden som den representerar beaktas. Men liksom förut kan även byggnads egenart eller dess tidstypiska karaktär motivera ett skyddsbeslut.

3 §. Enligt 83 § regeringsformen stadgas i kyrkolagen om den evengelisk-lutherska kyrkans organisation och förvaltning. Enligt självstyrelselagens 11 § 2 mom. 1 punkten hänförs bl.a. den i 83 § regeringsformen förutsatta lagstiftningen till rikets lagstiftningsbehörighet. Även från rikets byggnadsskyddslag har skyddet av de kyrkliga byggnaderna undantagits och i stället har man beträffande skydd av kyrkliga byggnader hänvisat till kyrkolagens bestämmelser. Kyrkolagens 338 § 2 mom. anger att i fråga om bevarande av kyrka och dess inredning skall i tillämpliga delar gälla vad om skyddande av kulturhistoriskt betydelsefulla byggnader särskilt stadgas. I framtiden torde det bli aktuellt att i kyrkolagen införa närmare bestämmelser om skydd av kyrkobyggnader. Mot bakgrunden av det anförda har utskottet funnit det motiverat att komplettera framställningens 2 mom. med ett omnämnande av att angående skydd av kyrkliga byggnader gäller särskilda bestämmelser.

5 §. Utskottet har i förtydligande syfte infört ett nytt 1 mom. som uttryckligen anger att landskapsstyrelsen är den myndighet som fattar beslut i ärenden angående skydd av byggnad enligt byggnadsminneslagen.

6 §. Enligt utskottets åsikt skall landskapsstyrelsen omedelbart sedan ett ärende om skydd av byggnad anhängiggjorts först konstatera huruvida fråga är om i lagstiftningen avsett skyddsobjekt. Om så konstateras vara fallet skall landskapsstyrelsen alltid utfärda ett åtgärdsförbud för viss tid. Härigenom lämnas möjlighet för ytterligare överväganden och undersökningar före slutligt beslut fattas om en byggnad skall förklaras skyddad eller inte. Paragrafen har omformulerats i enlighet härmed. Kravet på att "synnerliga skäl" skall föreligga för förlängning av åtgärdsförbudet bör anses innebära en särskild skyldighet för landskapsstyrelsen att motivera sitt beslut.

7 §. Utskottet anser det tillräckligt att ägaren eller innehavaren bereds tillfälle att bli hörd innan beslut om skydd av byggnad fattas.

8 §. Utskottet anser att skyddsföreskrifterna inte borde vara mera omfattande än vad som är nödvändigt för att skydda byggnaden och har kompletterat 2 mom. i detta avseende.

4 mom. har i överensstämmelse med bestämmelserna i 7 § preciserats så att också innehavaren av en byggnad skall kunna delta i utformandet av skyddsföreskrifterna. Vidare har utskottet kompletterat momentet så att skyddsföreskrifterna om möjligt skall utformas även i samförstånd med närliggande byggnads ägare och innehavare. Härmed avses närmast grannar eller ägare och innehavare till andra närliggande fastigheter där miljön utgör en sådan helhet att ett ändamålsenligt utformande av skyddsföreskrifterna förutsätter att man hör också andra än ägaren eller innehavaren till den byggnad, som skall förklaras skyddad.

10 §. Bestämmelsen har omformats och preciserats så att en uttrycklig förutsättning för att en skyddad byggnad skall kunna ändras eller flyttas är att landskapsstyrelsen vid prövningen av ansökan konstaterar att byggnadens kulturhistoriska värde härigenom inte väsentligt minskas. Utskottet betonar härmed att landskapsstyrelsen har rätt att pröva dels nödvändigheten av att byggnaden ändras eller flyttas, dels huruvida de föreslagna åtgärderna är sådana att de riskerar att

väsentligt minska byggnadens kulturhistoriska värde. En bestämmelse av motsvarande innebörd ingår i 1964 års rikslag om skydd för kulturhistoriskt märkliga byggnader, vilken tillsvideare gäller som blankettlag i landskapet.

Ledamoten Börje Eriksson anser att paragrafen borde godkännas i framställningens lydelse och har anmält avvikande åsikt.

11 §. Ersättningsbestämmelserna i paragrafens 1 mom. har omformulerats så att de i sakligt hänseende överensstämmer med motsvarande bestämmelser i rikslagstiftningen. Ersättning skulle sålunda utgå om en byggnad inte kan användas "på sedvanligt sätt" eller "på ett sådant sätt som medför skälig nytta" vilket enligt utskottets uppfattning tydligare klargör när ersättningsskyldighet inträder än det i framställningen ingående begreppet "användningen av byggnad försvåras". Ersättningsskyldighet uppstår sålunda i det fall att vardera möjligheten att använda byggnaden är utesluten. Ett "sedvanligt" användningssätt skall ställas i relation till hur byggnader av den typ det är fråga om vanligen på ett naturligt sätt används, t.ex. som bostads- eller kontorshus. Användningen skall således, som också landskapsstyrelsen framhåller i sina motiveringar, ligga i linje med det tidigare användningssättet. Om å andra sidan ägaren inte kan använda byggnaden på sedvanligt sätt men på annat sätt som "medför skälig nytta", uppkommer inte heller ersättningsskyldighet. Vid bedömningen av om ersättning skall utgå eller inte, kan således alternativa användningssätt läggas till grund för bedömningen. Förbud att göra ändringar som endast påverkar en byggnads yttre, torde i allmänhet inte medföra ersättningsskyldighet eftersom en sedvanlig användning härigenom i allmänhet inte försvåras. Om däremot en byggnads inre måste ombyggas för att bevara eller återställa byggnadens kulturhistoriska värde, kan detta påverka användningssättet på ett sådant sätt som kan medföra ersättningsskyldighet.

De föreslagna ändringarna underlättar enligt utskottets uppfattning tillämpningen av momentets bestämmelser både för handläggande myndigheter och berörd byggnads ägare genom att rikets och landskapets bestämmelser blir i sak likalydande. Utskottet konstaterar vidare att det sätt varpå ersättningsfrågorna lösts i rikslagen bygger på riksdagens grundlagsutskotts uppfattning om hur bestämmelserna bör vara utformade för att kunna antas i enkel lagstiftningsordning. Utskottet hänvisar ytterligare till att byggnads ägare enligt förslagets 13 § 2 mom. i vissa fall kan yrka på inlösen som alternativ till ersättning.

Ledamoten Börje Eriksson anser att 1 mom. borde godkännas i framställningens lydelse och har anmält avvikande åsikt.

Utskottet har kompletterat paragrafens 3 mom. med uttryckliga bestämmelser om att kostnader föranledda av normalt underhåll av en byggnad inte skall föranleda ersättningsskyldighet. Ersättning utgår dock enligt 1 mom. för sådana särskilda åtgärder som vidtas för att bevara en byggnads värde, exempelvis återställande av tidigare avlägsnade detaljer som hör till byggnadens ursprungliga utformning.

12 §. Enligt framställningen skall i första hand överenskommelse mellan landskapsstyrelsen och byggnadens ägare eftersträvas i fråga om ersättningsbeloppet. Uppnås inte överenskommelse skall enligt framställningen landskapsstyrelsen utan särskild ansökan fastställa ersättningens storlek. Utskottet har kompletterat denna bestämmelse med en hänvisning till att inlösningslagens bestämmelser i så fall skall tillämpas vad avser konstaterande av ersättningsskyldigheten, bestämmande av ersättning och ersättningens belopp. En anknytning till inlösningslagens bestämmelser angående förfarandet och grunderna för ersättningen har beträffande rikslagen ansetts vara en förutsättning för att denna kunde stiftas i vanlig lagstiftningsordning.

Utskottet har vidare föreslagit ett nytt 2 mom. enligt vilket ersättningsfrågan kan prövas på nytt på grund av ändrade förhållanden eller om nya ersättningsgrunder kan uppkomma på längre sikt. Kostnader, pålagor, olägenheter eller skador, för vilka ersättningar redan fastställts kan dock inte grunda nya ersättningskrav.

15 §. Utskottet föreslår att även de kommunala byggnadsnämnderna skall kunna utöva tillsyn över efterlevnaden av lagen. Byggnadsnämnderna utövar en allmän tillsyn över byggnadsverksamheten och byggnadernas underhåll inom kommunens område.

16 §. Utskottet anser att landskapsstyrelsen bör ha en viss prövningsrätt vad gäller indrivning av kostnader som utförts på en försumlig ägares bekostnad och har därför föreslagit en ändring i 2 mom.

Landskapslagen angående ändring av byggnadslagen för landskapet Åland

27 §. I framställningen föreslås att gällande 83 § kompletteras så att man vid

uppgörande av byggnadsplan skulle ta hänsyn även till att estetiska och kulturhistoriska värden inte får förstöras. I motiveringarna hänvisas till att en motsvarande bestämmelse redan ingår i byggnadslagen vad avser uppgörandet av stadsplan. Den bestämmelse i 27 § som landskapsstyrelsen hänvisar till anger dock endast "att kulturminnesmärken i mån av möjlighet skyddas", vilket enligt utskottets uppfattning inte kan anses motsvara en tidsenlig syn på byggnadsskyddet i staden, särskilt med beaktande av att detta skydd primärt skall tryggas genom bestämmelser i stadsplanen. Utskottet har därför föreslagit en ändring av motsvarande lydelse som den som ingår i 83 §.

Samtidigt har utskottet till paragrafen fogat en bestämmelse som tillsammans med övriga bestämmelser avseende uppgörande av plan innebär att större hänsyn i framtiden skulle tas till den byggda miljön. Principen om att den byggda miljön skall utnyttjas på ett ändamålsenligt sätt och att detta skall beaktas vid genomförandet av plan innebär att hänsyn bör tas, förutom till de kulturhistoriska värdena, bl.a. även till samhällsekonomiska aspekter så att ombyggnader och renoveringar framstår som ett alternativ i förhållande till rivning och nybyggnad.

83 §. Utskottet föreslår att paragrafen på samma sätt som 27 § kompletteras med ett omnämnande av att den byggda miljön bör utnyttjas på ett ändamålsenligt sätt.

125 §. Enligt framställningens huvudprinciper regleras byggnadsskyddet på oplanerade områden med stöd av den föreslagna lagen om skydd av byggnadsminnen medan det inom planerade områden skall skötas med hjälp av planinstrumentet. I fråga om de ersättningar som byggnads ägare i vissa fall är berättigad till skulle en sådan fördelning tillämpas att ersättningar utbetalas av landskapet då skyddet sker med stöd av den särskilda skyddslagstiftningen medan ersättningskyldigheten åvilar kommun i det fall skydd föreskrivits genom bestämmelser i plan. I rikslagstiftningen har införts en hänvisning till att kommun inom ramen för statsförslaget kan erhålla statsbidrag för utbetalda ersättningar.

För att stimulera kommunernas intresse för en aktiv byggnadsvård anser utskottet att landskapet borde ta ansvar för en del av de kostnader som kan komma att föranledas av kommunernas ersättningskyldighet. Genom ett uttryckligt omnämnande i lagtexten av att kommun kan beviljas bidrag för ändamålet understryks lagens syftemål ytterligare. Utskottet har därför infört en sådan bestämmelse.

137a §. Utskottet har omformulerat 1 mom. så att det närmare anknyter till de målsättningar som ingår i förslagen till ändring av 27 och 83 §§.

138 §. Enligt 16 § i förslaget till lag om skydd av kulturhistoriskt värdefull bebyggelse kan landskapsstyrelsen ålägga en byggnads ägare att återställa byggnaden i ursprungligt skick om otillåtna ändringar eller liknande åtgärder utförts. I konformitet härmed har utskottet föreslagit en komplettering av byggnadslagens 138 § med samma innebörd.

Med hänvisning till det ovan anförda får utskottet vördsamt föreslå

att Landstinget måtte antaga de i framställningen ingående lagförslagen med följande ändringar:

L a n d s k a p s l a g
om skydd av kulturhistoriskt värdefull bebyggelse

I enlighet med landstingets beslut stadgas:

1 §

För att bevara det åländska kulturarvet kan byggnad, byggnadsgrupp och bebyggda områden som har väsentligt kulturhistoriskt eller arkitektoniskt värde (uteslutn.) förklaras skyddade i enlighet med bestämmelserna i denna lag.

(2 och 3 mom. lika som i framställningen).

2 §

(Lika som i framställningen).

3 §

(1 mom. lika som i framställningen).

Angående skydd av byggnad som är fast fornlämning och av kyrkliga byggnader gäller vad därom är särskilt stadgat.

4 §

(Lika som i framställningen).

5 §

Beslut i ärenden angående skydd av byggnad fattas av landskapsstyrelsen.

(2-4 mom. lika som i framställningens 1-3 mom.).

6 §

Sedan ärende angående skydd av byggnad anhängiggjorts skall landskapsstyrelsen, sedan den konstaterat att fråga kan vara om i denna lag avsett skyddsobjekt, för viss tid, dock högst sex månader, utfärda förbud mot att vidta åtgärder som kan äventyra byggnadens kulturhistoriska eller arkitektoniska värde. Landskapsstyrelsen kan av synnerliga skäl förlänga förbudets giltighetstid, dock med högst sex månader.

7 §

Landskapsstyrelsen skall innan den fattar beslut om skydd bereda byggnadens ägare och, om byggnaden innehas av annan än ägaren, dess innehavare tillfälle att bli hörd. Landskapsstyrelsen skall även höra den kommun inom vilken byggnaden är belägen.

8 §

I beslut om skydd av byggnad skall skyddsföreskrifter meddelas. Har inte annat bestämts träder skyddsföreskrifterna omedelbart i kraft, även om ändring söks.

I skyddsföreskrifterna anges till vilka delar byggnaden inte får ändras samt i vilka hänseenden och på vilket sätt byggnadens ägare har att sörja för vården av byggnaden. Ägare skall i föreskrifterna inte påföras större skyldigheter än vad som är nödvändigt för att bibehålla byggnadens kulturhistoriska eller arkitektoniska värde.

(3 mom. lika som i framställningen).

Skyddsföreskrifterna skall såvitt möjligt utformas i samförstånd med byggnadens och närliggande byggnads eller områdes ägare och innehavare.

9 §

(Lika som i framställningen).

10 §

Landskapsstyrelsen skall på ansökan meddela tillstånd till att byggnad med avvikelser från meddelade skyddsföreskrifter får ändras eller flyttas om åtgärden prövas vara nödvändig för att byggnaden skall kunna nyttjas på ett ändamålsenligt sätt eller det av annan särskild orsak är påkallat. Sådant tillstånd får dock inte medges om byggnadens kulturhistoriska värde genom åtgärden väsentligt minskas.

Om inte ansökan kan godkännas som sådan men den planerade åtgärden kan utföras på annat sätt, skall landskapsstyrelsen ge här för nödiga anvisningar.

11 §

Om skyddsföreskrift medför att byggnad inte kan användas på sedvanligt sätt eller på ett sådant sätt som medför skälig nytta eller att ägaren åläggs att vidta särskilda åtgärder för att bevara det kulturhistoriska eller arkitektoniska värdet, har ägaren rätt att få full ersättning av landskapet. Ersättning erläggs dock inte till kommun.

I 1 mom. avsedd rätt tillkommer även innehavare av nyttjanderätt eller annan särskild rätt till byggnad. (Uteslutn.).

Ersättning erläggs inte för olägenhet eller skada som är ringa och inte heller för kostnader som föranleds av underhållsskyldighet enligt byggnadslagen för landskapet Åland eller landskapslagen om naturvård (41/77) eller av sedvanligt underhåll av byggnaden.

12 §

Landskapsstyrelsen skall försöka nå överenskommelse om ersättningsbeloppet med den som är berättigad till ersättning. Uppnås inte överenskommelse skall landskapsstyrelsen utan särskild ansökan fastställa ersättningens storlek. Härvid skall i fråga om konstaterande av ersättningsskyldighet samt om bestämmande av ersättning och ersättningens belopp, förutom vad som är föreskrivet i denna lag, även beaktas vad som är bestämt i landskapslagen om expropriation av fast egendom och särskilda rättigheter (62/79). På sålunda fastställt ersättningsbelopp utgår årlig ränta om 16 procent, räknat från dagen då beslut om skydd fattades.

Har förhållandena ändrats kan frågan om ersättning prövas på nytt enligt 11 §. Ersättningsskyldighet vid förändrade förhållanden gäller dock inte förluster eller kostnader som skall ersättas enligt tidigare beslut som vunnit laga kraft.

13-14 §§

(Lika som i framställningen).

15 §

Tillsynen över efterlevnaden av denna lag utövas av landskapsstyrelsen och kommunernas byggnadsnämnder.

16 §

(1 mom. lika som i framställningen).

Iakttas inte i 1 mom. avsett åläggande har landskapsstyrelsen rätt att låta utföra arbetet på den försumliges bekostnad. Kostnaderna för arbetet erläggs i förskott ur landskapets medel och kan helt eller delvis indrivnas till landskapet i den ordning som är stadgad i lagen om indrivning av skatter och avgifter i utsökningsväg (FFS 367/61).

17 §

(Lika som i framställningen).

18 §

Landskapsstyrelsen äger tillträde till byggnad vars skyddande är anhängigt samt har rätt att göra de inspektioner och undersökningar som är erforderliga för efterlevnaden av denna lag.

(2 mom. lika som i framställningen).

19-24 §§

(Lika som i framställningen).

Denna lag träder i kraft den 1 mars 1988.

(2-4 mom. lika som i framställningen).

L a n d s k a p s l a g
angående ändring av byggnadslagen för landskapet Åland

I enlighet med landstingets beslut

ändras 27 §, 83 § 2 mom., 113 § 2 mom., 135 § 2 mom. samt 138 § 1 mom. byggnadslagen för landskapet Åland av den 28 augusti 1979 (61/79), samt fogas till 125 § nya 3 och 4 mom. och till lagen en ny 137a § som följer:

27 §

Vid uppgörande av stadsplan skall de anspråk tillgodoses som från olika synpunkter skäligen kan ställas på en väl ordnad bebyggelse. Därvid skall tillses, att marken utnyttjas på ett ekonomiskt och i övrigt lämpligt sätt, att samfärdselns och

trafiksäkerhetens krav tillbörligen beaktas, att erforderlig trygghet mot brandfara vinnes samt att hänsyn toges till de fordringar som bör uppställas från sundhets-, skönhets- och trevnadssynpunkt. Skälig hänsyn skall tagas till bestående äganderättsförhållanden, fastighetsgränser, servitut och andra omständigheter, som kan inverka på genomförandet av planen. Särskilt skall beaktas att den byggda miljön utnyttjas på ett ändamålsenligt sätt samt tillses att estetiska och kulturhistoriska värden inte förstörs och att mark för parker och andra rekreationsområden i tillräcklig omfattning avsättes i olika delar av staden.

83 §

När byggnadsplan uppgörs skall särskilt beaktas att planen på ett tillfredsställande sätt fyller de fordringar som rimligen kan ställas på en reglerad byggnadsverksamhet, att planen blir så enkel och ändamålsenlig som förhållandena medger, att onödiga kostnader undviks, att tillräcklig uppmärksamhet ägnas bestående ägarförhållanden, att den byggda miljön utnyttjas på ett ändamålsenligt sätt samt att estetiska och kulturhistoriska värden inte förstörs. Dock får en mer detaljerad byggnadsplan uppgöras, om det finns ekonomiska möjligheter och det även i övrigt bedöms ändamålsenligt.

113 §

(Lika som i framställningen).

125 §

I stads- eller byggnadsplan kan, utan hinder av vad i 2 mom. sägs, intas bestämmelser som erfordras för att trygga skyddet av kulturhistoriskt eller arkitektoniskt värdefull bebyggelse. Angående rätt till ersättning samt fastighetsägares och kommuns skyldigheter i sådant fall gäller vad i landskapslagen om skydd av kulturhistoriskt värdefull bebyggelse (/) är bestämt. Ersättningskyldigheten åvilar dock kommunen, som inom ramen för landskapets ordinarie årsstat kan beviljas bidrag för sålunda erlagda ersättningar.

Kommuns ersättningskyldighet gäller inte byggnader som ägs av offentligt samfund.

135 §

(Lika som i framställningen).

137a §

Vad i 137 § sägs gäller även då stads- eller byggnadsplan inte i tillräcklig utsträckning skyddar estetiska och kulturhistoriska värden eller tar hänsyn till de värden som den byggda miljön representerar.

(2 mom. lika som i framställningen).

138 §

Uppförs nybyggnad eller vidtages annan åtgärd i strid mot bestämmelserna i denna lag eller mot förbud eller föreskrifter som utfärdats i stöd därav, eller tredskas någon på annat sätt vid fullgörandet av honom enligt dem åvilande skyldigheter, skall byggnadsnämnden tvinga den tredskande att iakttaga föreskrifterna, att avlägsna eller ändra utfört arbete eller att återställa tidigare förhållanden och att fullgöra sina skyldigheter genom utsättande av vite eller genom föreskrivande av det äventyr, att åtgärd till vinnande av rättelse i händelse av fortsatt tredska verkställs genom nämndens försorg på den tredskandes bekostnad. Byggnadsnämnd har dock rätt att när särskilda skäl föreligger, underlåta att vidtaga här avsedd åtgärd.

Denna lag träder i kraft den 1 mars 1988.

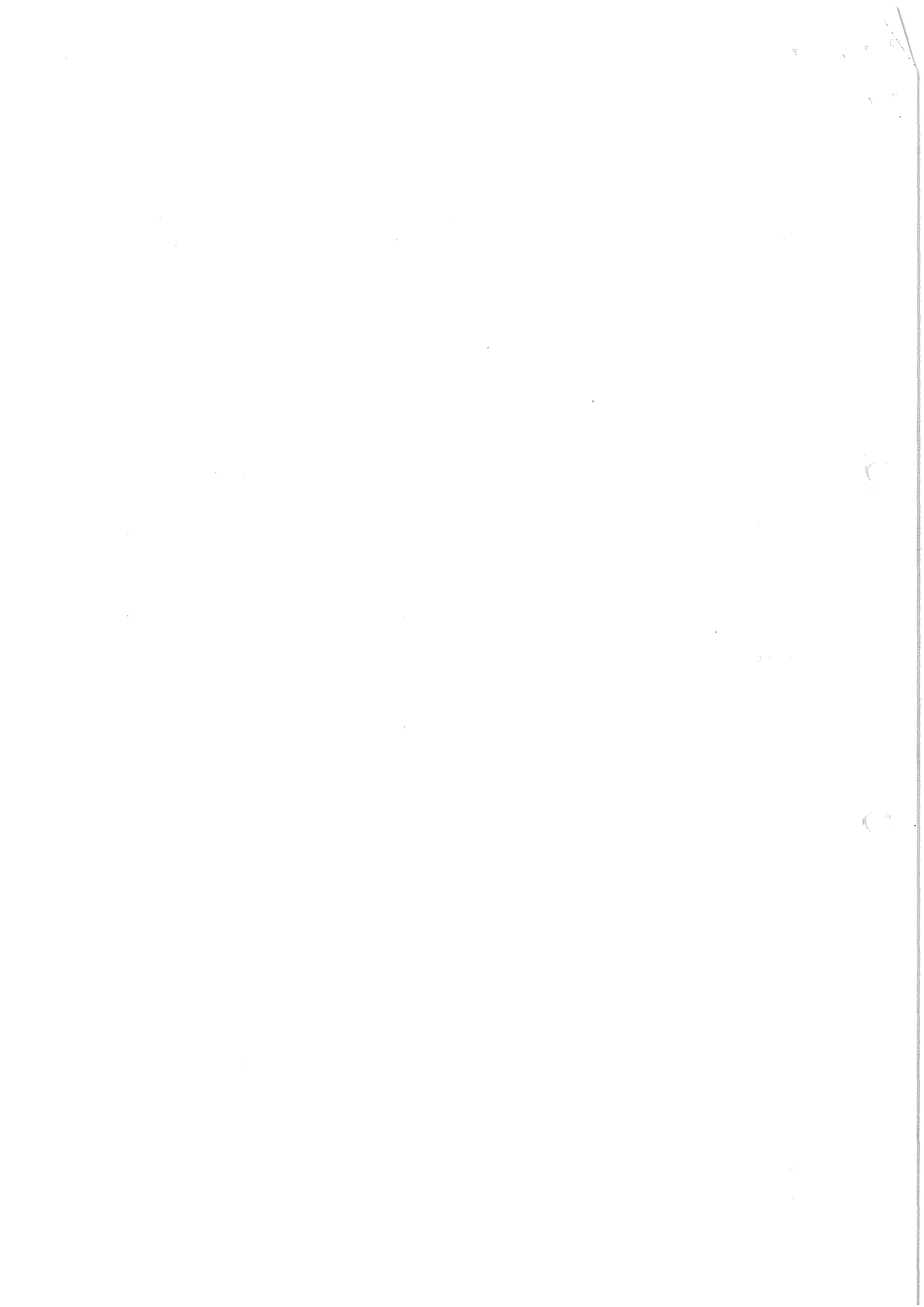
Mariehamn den 11 september 1987

På lagutskottets vägnar:

Sune Eriksson
ordförande

Lars Ingmar Johansson
sekreterare

Närvarande vid ärendets avgörande behandling: ordföranden Sune Eriksson, vice-ordföranden Curt Carlsson samt ledamöterna Andersson, Börje Eriksson och Jan-Erik Lindfors.



ÅLANDS LANDSTING

Nr 37/87.

Till Lagutskottet

från kulturutskottet.

Lagutskottet har i brev av den 19 november 1986, under hänvisning till 41 § 1 mom. landstingsordningen, anhållit om kulturutskottets utlåtande över landskapsstyrelsens framställning nr 2/1986-87 med förslag till 1) landskapslag om skydd av byggnadsminnen och 2) landskapslag angående ändring av byggnadslagen för landskapet Åland. Utskottet, som hört ordföranden för byggnadsnämnden i Mariehamns stad Patrik Donner, ordföranden för Ålands Folkminnesförbund Stig Dreijer, etnologen Per-Ove Högnäs, stadsarkitekten Folke Wickström och regionplanechefen Gunda Åbonde-Wickström får i anledning härav anföra följande.

Kulturutskottet konstaterar att bakgrunden till nämnda framställning är följande. Gällande lag om byggnadsskydd i landskapet är en s.k. blankettlag, landskapslagen om tillämpning i landskapet Åland av lagen om skydd för kulturhistoriskt märkliga byggnader (40/83). I denna blankettlag sägs att rikets lag från 1964 om byggnadsskydd skall äga tillämpning också i landskapet Åland. Från och med 1 juli 1985 har emellertid denna rikslag upphävts och ersatts av en ny lagstiftning. Hösten 1985 inlämnades till landstinget en motion med förslag till en hemställan om att landskapsstyrelsen borde vidta åtgärder i syfte att åstadkomma en ny och tidsenlig lagstiftning i ämnet. Efter att ha inhämtat kulturutskottets yttrande föreslog lagutskottet i sitt betänkande med anledning av motionen att landstinget hos landskapsstyrelsen hemställer om åtgärder i syfte att åstadkomma en tidsenlig och effektiv lagstiftning om byggnadsskydd. Landstingets beslut i enda behandling fattades den 5 maj 1986.

Kulturutskottet, som konstaterat att det i framställningen ingående lagförslaget i beredningsskedet överhuvudtaget inte varit föremål för någon remissbehandling, har vid ärendets behandling hört flera sakkunniga på området. Enigheten i sakkunnigutlåtandena har varit mycket stor om att lagförslaget inte motsvarar kraven på en tidsenlig och effektiv lagstiftning gällande byggnadsskydd.

De sakkunniga är överens om att lagens syfte, som inte anges i lagtexten, i själva verket är mycket oklart och att lagens tillämpningsområde är i högsta grad

begränsat och förenklat i förhållande till liknande lagar i riket och i det övriga Norden. Lagens materiella innehåll bygger på ett mycket otidsenligt synsätt genom att den avser att endast skydda enstaka byggnader som skall utgöra ett "representativt urval" medan modern lagstiftning också tar sikte på hela miljöer. Skyddet av dessa miljöer är ett skydd av hela vårt kulturarv och utövas bäst genom planering. Den i framställningen ingående byggnadsskyddslagen tycks avse att utgöra det primära skyddet för byggnader trots att den mera tar sikte på att lösa konflikter än att förebygga dem.

Andra synpunkter som framkommit gäller t.ex. kommunernas avsaknad av möjlighet till landskapsbidrag i jämförelse med kommunerna i riket samt avsaknaden av skydd för landskapet tillhöriga byggnader. Påpekanden har gjorts beträffande tillsynen av lagens efterlevnad som ur rättssäkerhetssynpunkt kan vara tveksam eftersom den utövas av landskapsstyrelsen ensam och inte t.ex. av kommunerna. Också den begränsade initiativrätten har varit föremål för diskussion. Således har både förslaget till den nya landskapslagen om skydd för byggnadsminnen och förslaget till ändring av byggnadslagen utsatts för skarp kritik.

I stort sett alla sakkunniga har jämfört lagförslaget med motsvarande rikslagstiftning och övrig nordisk lagstiftning på området och har därvid kunnat konstatera att landskapsstyrelsens förslag är mycket otidsenligt. I vissa avseenden anses förslaget till och med ge ett sämre skydd än gällande blankettlag. Av den anledningen har de flesta föreslagit att lagförslaget förkastas. Några föreslår också att rikets lag skall antas som blankettlag, andra att en ny landskapslag skall utarbetas, denna gång i samråd med sakkunniga. Ett förslag är också att anta rikets lag som blankettlag i väntan på att en ny landskapslag utarbetas.

Med hänvisning till ovanstående och eftersom landstinget tidigare uttryckt önskemål om en tidsenlig och effektiv lagstiftning om byggnadsskydd före den 28 februari 1987 anser kulturutskottet att det bästa vore om rikets lag antogs som blankettlag medan en ny landskapslag utarbetades i samråd med på området sakkunniga.

Mariehamn den 12 mars 1987

På kulturutskottets vägnar:

Barbro Sundback
ordförande

Susanne Eriksson
sekreterare

Närvarande vid ärendets avgörande behandling: ordföranden Sundback, samt ledamöterna Fagerholm, Lindholm och Sundberg.